

of preventive medicine to correct and prevent the emergence of diseases of psychosomatic etiology. There is also the so-called family profiling, with the help of which specialists try to help family members in solving their family problems. In addition to forensic, criminal and criminological, there is aviation, anti-terrorist, research, psychological, information security profiling, typological. Also, transport, hotel business profiling, personnel, banking and the like.

We concluded that profiling technology is a universal comprehensive and modern tool that is advisable to use in law enforcement agencies in investigative, operational, personnel and administrative activities, etc. The history of its development is only gaining momentum. However, today, in law enforcement agencies, not only the profiling technique is not widely used. They do not use this term at all.

Key words: forensic methods, forensic portrait of a criminal, (portrait of the identity of the criminal, the profile of the offender), the face of an unknown criminal, profiling methods, (technique), profiling.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.30>
УДК 343.98

**Оксана Ігорівна Угрінович
експерт
Хмельницького відділення**

E-mail: oksana.uhrinovych@kndise.gov.ua

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України*

**ОСОБЛИВОСТІ ПРИ ФІКСАЦІЇ ДОКАЗІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ
ПЕРШОЧЕРГОВИХ СЛІДЧИХ ДІЙ Т
А ДОКУМЕНТУВАННІ НЕЗАКОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У СФЕРІ ЗАЙНЯТТЯ ГРАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ**

У статті досліджено питання та проблеми проведення судових експертиз комп'ютерної техніки та програмних продуктів при необхідності встановлення факту використання персональних комп'ютерів для надання послуг у сфері зайняттям гральним бізнесом, що є порушенням вимог чинного законодавства України.

Ключові слова: *слідчі дії, документування, гральний бізнес, програмні продукти, персональні комп'ютери.*

З плином деякого часу, після прийняття у 2009 році Закону України № 1334-VI «Про заборону грального бізнесу в Україні», виникла проблема стрімкого та масового розповсюдження тіньових гральних закладів, що скриваються за яскравими вивісками: «Національна лотерея», «Інтернет кафе» та навіть «Караоке».

Як відомо винахідливість людини немає меж, особливо це стосується винахідливості при можливості легкого збагачення. На даному етапі

розвитку комп'ютерної техніки та комп'ютерних технологій не виникає проблем для їх використання при наданні послуг у сфері грального бізнесу. За наявності персонального комп'ютеру (далі – ПЕОМ) з доступом до Інтернет-мережі та наявністю спеціально створеного програмного середовища, або ж навіть за допомогою онлайн-казино, без аби яких затрат можливо започаткувати гральний бізнес зі значним доходом.

Насамперед, для можливості формування достатньої доказової бази при розслідуванні кримінальних проваджень, за ознаками правопорушення, передбаченого ст. 203-2 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) «Зайняття гральним бізнесом», необхідно мати чітке уявлення, що таке гральний бізнес, яким чином надаються послуги з проведення азартних ігор та їх відмінності від державних лотерей.

Розберемось, що таке азартна гра, гральний бізнес та які, на даний час, поширені технічні засоби, що формують комплекс (в рамках одного грального закладу) для надання послуг у сфері грального бізнесу.

Азартна гра (у визначенні закону № 1334-VI) – будь-яка гра, обов'язковою умовою участі в якій є сплата гравцем грошей, в тому числі через систему електронних платежів, що дає змогу учаснику як отримати вигреш (приз) у будь-якому вигляді, так і не отримати його залежно від випадковості [1].

Гральний бізнес – діяльність, пов'язана з організацією, проведенням та наданням можливості доступу до азартних ігор у казино, на гральних автоматах, комп'ютерних симуляторах, у букмекерських конторах, в інтерактивних закладах, в електронному (віртуальному) казино незалежно від місця розташування сервера [1].

Гральний автомат – механічне, електричне, електронне обладнання або пристрій, що використовується для проведення азартних ігор, результат яких визначається без участі працівника ліцензіата програмою роботи цього обладнання (пристрою) з використанням генератора випадкових чисел, який міститься всередині корпусу такого обладнання (пристрою), і сума виграшу нараховується обладнанням (пристроєм) автоматично.

Дане визначення грального автомату було затверджене у наказі Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва Міністерства фінансів України № 40/374 від 18.04.2006 «Про затвердження ліцензійних умов провадження організації діяльності з проведення азартних ігор», але з прийняттям Закону України № 1334-VI наказ втратив чинність. Тому на сьогоднішній день законодавче визначення грального автомату відсутнє. З огляду на це у методиці №10.9.17 «Методика експертного дослідження гральних автоматів, відеоатракціонів, лотерейних терміналів та конструктивно схожих з ними пристроїв» зареєстрованої у Реєстрі методик судових експертиз Міністерства юстиції України 23.03.2018 запропоноване спрощене визначення грального автомату, а саме, що до гральних автоматів відносяться апаратно-програмні засоби, призначені та придатні до азартних ігор [2].

На даний час основними технічними засобами, за допомогою яких надаються послуги азартних ігор є ПЕОМ, але все ще зустрічаються гральні автомати типу «відеослот».

Відеослоти – мають відео монітор, на якому обертаються віртуальні барабани, мають від 1 до 40 і більше (рідко – до 100) виграшних ліній, виплата відбувається за комбінацією на всіх лініях. Певні комбінації цифр приносять гравцю виграш. Гральні автомати відрізняються одні від інших як умовами гри – можливість додатково збільшити виграну суму; система бонусів, джекпоти, так і дизайном корпусів та гральних програм – кількість символів і картинок, які прийшли на заміну традиційним «вишенькам», не піддається обчисленню [2].

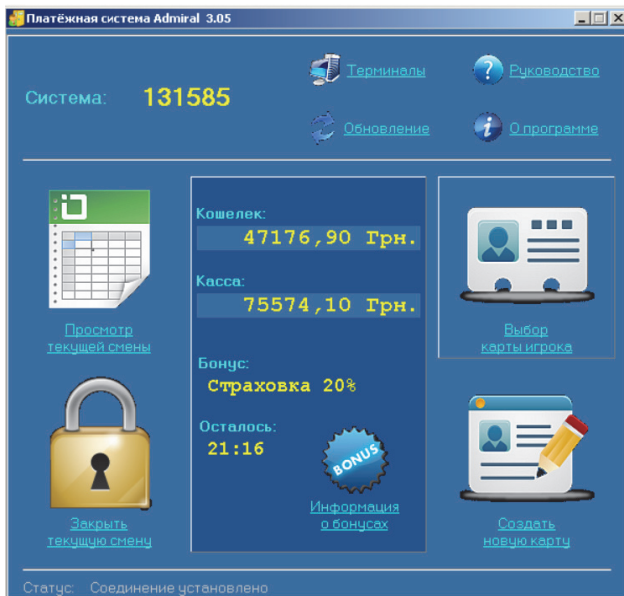
Якщо «відеослот» – це вже гральний автомат який використовується для надання послуг у сфері грального бізнесу, то встановлення факту використання ПЕОМ в якості грального автомату все ще є досить проблематичним, особливо при проведенні судової експертизи комп'ютерної техніки та програмних продуктів.

Розглянемо найімовірніший варіант взаємодії та залежності між собою технічних засобів (а саме ПЕОМ), що створюють апаратно-програмний комплекс для здійснення азартної гри в межах одного грального залу.

У будь-якому ігровому залі є ПЕОМ адміністратора, так зване «місце касира». «Місце касира» – це ПЕОМ на якому встановлений спеціалізований програмний комплекс, за допомогою якого відбувається вся організація і керування гральним залом. Можливості такого програмного забезпечення наведені на малюнку, на прикладі «Платіжної системи Admiral».

Як видно, тут є перелік всіх підключених терміналів («місце гравця» на якому безпосередньо здійснюється процес гри), сума коштів, які є на рахунку залу, статистика ставок та вигравів позмінно, а також одне з найважливіших факторів приналежності до азартної гри, це можливість керування так званими «бонусами». «Бонус» – це встановлений відсоток

призових коштів від сумарної ставки. Тобто сума виграшу, не перевищить виставлений відсоток від загального надходження коштів в касу, в межах однієї зміни. Можливість встановлювати та змінювати «бонус» і є основою відмінністю азартної гри від лотереї, де виграшні комбінації встановлюються на етапі запуску тиражу і не можуть бути змінені в процесі їх розіграшу.



Саме факт можливості встановлення «бонусів» є вирішальним фактором при проведенні судової експертизи з метою підтвердження придатності та приналежності програмного забезпечення для використання його у сфері з надання послуг грального бізнесу.

Але при проведенні судової експертизи, експерт стикається з проблемою авторизації у програмному забезпеченні, що унеможлиблює надання висновків у категоричній формі.

Ще однією проблемою є те, що у ПЕОМ, які виступають в ролі терміналів, на яких проходить сам процес гри, відсутні основні накопичувачі інформації. Завантаження термінального програмного забезпечення відбувається зі з'ємних носіїв інформації, найчастіше з USB-флеш-накопичувачів, які є загрузочними дисками. Створення загрузочних дисків у режимі Live CD (USB) дозволяє використовувати їх лише в режимі зчитування наявної на них інформації (read only), без можливості запису даних щодо їх використання. Тому при проведенні експертизи встановити чи використовувалися надані об'єкти дослідження для надання послуг у сфері зайняття гральним бізнесом, у категоричній формі, неможливо.

З огляду на те, що експерт не має права на збір вхідних даних, необхідних для надання висновку у категоричній формі, для ефективності результатів судової експертизи, слідчі, на стадії проведення першочергових слідчих дій, а саме при проведенні обшуків та вилучення технічних засобів у гральному залі, за можливості, повинні отримати дані щодо авторизації у програмному забезпеченні та зафіксувати (фотофіксація, відеофіксація) факт здійснення гри, безпосередньо на момент проведення обшуку та вилучення технічних засобів у гральному залі.

Специфіка розслідування злочинів, щодо незаконного надання послуг у сфері з зайняття гральним бізнесом, вимагає від слідчого певних спеціальних знань у сфері комп'ютерної техніки та інформаційних технологій.

Слід пам'ятати, що судова експертиза не є єдиною формою використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. Кримінально-процесуальне законодавство України передбачає такі види використання спеціальних знань фахівців при розслідуванні злочинів як:

- експертиза (згідно зі ст. 69 КПК України)
- участь спеціаліста в проведенні окремих слідчих дій (згідно зі ст.ст. 71, 236, 237 КПК України).

Ненадання експерту всіх необхідних даних для проведення експертизи, насамперед, впливає з того, що у багатьох слідчих відсутні достатні знання та навички у сфері комп'ютерної техніки та інформаційних технологій. Тому при проведенні першочергових слідчих дій в рамках розслідування злочинів, інструментом у скоєнні яких є комп'ютерна техніка, доцільним було б залучення спеціаліста, який володіє спеціальними знаннями та навичками у даній сфері.

Спеціаліст, залучений до участі у кримінальному провадженні з розслідування злочинів, відповідальність за які передбачена ст. 203-2 КК України, має за основне завдання надання консультаційних послуг при

підготовці, організації та проведенні слідчих дій та при вилученні доказів і об'єктів дослідження.

Залучення спеціаліста на момент проведення обшуку та вилучення технічних засобів дозволить отримати максимально можливу і необхідну інформацію, яка матиме вагоме значення при формуванні висновків судової експертизи.

Ще одним з недоліків при призначенні судової експертизи в рамках кримінального провадження щодо зайняття гральним бізнесом, це формулювання питань, які ставляться на вирішення експерту. Загалом питання носять загальний характер, часто дублюють один одного, або навпаки мають протиріччя між собою. Це відбувається через, те що на етапі складання постанови про призначення та проведення судової експертизи, слідчі використовують майже весь наявний перелік питань, вказаних у методичних рекомендаціях про призначення судової експертизи в рамках даного виду злочину. Для конкретизації та доцільності постановки того чи іншого питання, в залежності від технічних засобів та інформації, яка була отримана на етапі першочергових слідчих дій, слідчому також було б доречно звернутись за консультацією до експерта або спеціаліста у даній галузі.

З огляду на наведенні факти, для напрацювання та створення ефективної доказової бази, на етапі проведення досудового слідства, є необхідність налагодження безпосередньої взаємодії між слідчими органами та спеціалістами (експертами) в сфері комп'ютерної техніки та інформаційних технологій.

Перелік посилань

References

1. *Про заборону грального бізнесу* в Україні: Закон України від 15.05.2009 № 1334-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1334-17>

1. *On the prohibition of gambling* in Ukraine: Law of Ukraine of 05.15.2009 No. 1334-VI. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/1334-17>. (In Ukrainian).

2. *Методика експертного дослідження* гральних автоматів, відеоатракціонів, лотерейних терміналів та конструктивно схожих з ними пристроїв / КНДІСЕ. Київ, 2015. 32 с.

2. *The methodology of expert verification* of automatic machines, video-tracking systems, lottery terminals and similar constructions / KNDISE. Kyiv. 2015. 32 p. (In Ukrainian).

3. *Про затвердження ліцензійних умов* провадження організації діяльності з проведення азартних: наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва Мінфіну України: від 18.04.2006 № 40/374. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0622-06>

3. *On approval of licensing conditions* for organizing gambling activities: order of the State Committee of Ukraine for Regulatory Policy and Entrepreneurship of the Ministry of Finance of Ukraine dated 04/18/2006 No. 40/374. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0622-06>. (In Ukrainian).

4. *Кримінальний процесуальний кодекс* України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>.

4. *Criminal Procedure Code* of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>. (In Ukrainian).

**ОСОБЕННОСТИ ПРИ ФИКСАЦИИ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ ВО ВРЕМЯ
ПРОВЕДЕНИЯ ПЕРВООЧЕРЕДНЫХ СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ И
ДОКУМЕНТИРОВАНИЯ НЕЗАКОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
В СФЕРЕ ЗАНЯТИЯ ИГОРНЫМ БИЗНЕСОМ**

О. И. Угринович

В статье исследованы вопросы и проблемы проведения судебных экспертиз компьютерной техники и программных продуктов при необходимости установления факта использования персональных компьютеров для предоставления услуг в сфере занятия игорным бизнесом, что является нарушением требований действующего законодательства Украины.

Рассмотрены недостатки при назначении судебной экспертизы в рамках уголовного производства относительно занятия игорным бизнесом.

Учитывая приведенные факты, для выработки и создания эффективной доказательной базы, на этапе проведения досудебного следствия, является необходимость налаживания непосредственного взаимодействия между следственными органами и специалистами (экспертами) в сфере компьютерной техники и информационных технологий.

Ключевые слова: следственные действия, документирования, игровой бизнес, программные продукты, персональные компьютеры.

**FEATURES OF EVIDENCE FIXING DURING PRIOR ACCIDENTAL ACTIONS
AND DOCUMENTATION OF ILLEGAL ACTIVITIES
IN THE FIELD OF GAMBLING BUSINESS**

O. Uhrynovych

The article explores the issues and problems of conducting forensic examinations of computer hardware and software products when it is necessary to establish the fact of the use of personal computers for providing services in the field of gambling, which is in violation of the current legislation of Ukraine.

Weaknesses in the appointment of forensic examination in the context of criminal proceedings concerning the gambling business are considered.

Taking into account the above facts, in order to develop and create an effective evidence base, at the stage of pre-trial investigation, it is necessary to establish direct interaction between investigative bodies and experts (experts) in the field of computer engineering and information technologies.

Key words: investigative activities, documentation, gambling business, software, personal computers.